

**Бінарний урок з української літератури та
образотворчого мистецтва в 5 класі**

Тема. *«Повість минулих літ» – найдавніший літопис нашого народу. Постать
Нестора Літописця в українській літературі та мистецтві.*

Мета. Ознайомити п'ятикласників із легендарною особистістю Нестора Літописця та його «Повістю минулих літ», опрацювати зміст літературознавчого поняття «літопис»; ознайомити учнів із скульптурою М. Антокольського «Нестор Літописець», як видом мистецтва; ознайомити учнів із матеріалами та інструментами художника-скульптора; закріпити навички роботи з пластиліном; розвивати вміння виразно й усвідомлено читати, давати відповіді на питання, виробляти навички висловлювати власні міркування, виховувати почуття гордості за славних предків, які творили Українську державу.

Перебіг уроку

I. Організація класу. З'ясування емоційної готовності учнів до уроку.

Учитель ОМ. Добрий день, діти! Ми раді вітати вас сьогодні на незвичайному уроці, який проведе відразу два вчителі. Ми спробуємо з вами вивчити тему з точки зору двох видів мистецтва: літератури та образотворчого мистецтва. Тож, бажаємо вам гарного настрою та плідної праці!

II. Повідомлення теми, цілей і завдань уроку. Мотивація учіння.

Учитель УЛ. У мене в руках – український рушник. На ньому вишите дбайливими руками майстрині «Дерево життя» – гілочки, на яких ростуть листочки. Найчастіше цих листочків три. Вони символізують минуле, сучасне і майбутнє. І це не випадково. Сучасне – це наслідки минулого, від нього народжується майбутнє.

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Чи необхідно, на вашу думку, знати історію свого роду, країни?
- Звідки ми дізнаємося про минуле нашого народу? (*з підручників історії, з розповідей старших людей, із творів художньої літератури*)
- Сьогодні ми розпочнемо вивчати новий розділ «Історичне минуле нашого народу». Прочитаймо вступну статтю і сформулюймо тему сьогоднішнього уроку.

Робота з підручником

- Отже, ми помандруємо в минуле, а розпочнемо подорож зі знайомства з найдавнішим літописом – «Повість минулих літ» та її автором Нестором Літописцем.
- Запишіть в зошити тему уроку: *«Повість минулих літ» – найдавніший літопис нашого народу. Постать Нестора Літописця в українській літературі та мистецтві.*
- А працюватимемо ми сьогодні у творчих групах: **Біографи, Мистецтвознавці, Мовознавці, Літературознавці.**
- Протягом уроку кожен має заповнити інтелект-картку, вписавши потрібну інформацію, яку дізнаєтеся.
- В кожній групі є прогнозіст. Будь ласка, спрогнозуйте очікування від уроку. Що ви хочете дізнатися сьогодні на уроці?
- Так, ми з вами дізнаємося про життя легендарного Нестора Літописця, та його рукописну пам'ятку «Повість минулих літ», з'ясуємо зміст літературознавчого поняття «літопис», та розширимо всій мистецький кругозір, у такому виді образотворчого мистецтва як скульптура.
- Діти, де знадобляться нам здобуті знання?

Вчитель ОМ: Отож запрошую вас до одного з відомих міст України СЛАЙ назва якого підкажіть, будь ласка, ... Так, Київ!

- А як ви здогадалися, що це Київ? *(на слайді пам'ятник засновникам Києва – Кия, Щека, Хорива і сестри Либідь)*
- Так, це скульптура, яка вже давно стала візитівкою столиці нашої України.
- Отже, яке завдання скульптури, як виду мистецтва? *(зберегти пам'ять про видатних людей в історії країни)*

ІІІ. Сприйняття й усвідомлення фактичного матеріалу, осмислення зв'язків і залежностей між елементами вивченого матеріалу.

Учитель УЛ. Розпочнемо екскурсію з Києво-Печерської лаври СЛАЙД. Тут жив і був похований чернець Нестор. Саме його називали батьком української історії, бо він автор найдавнішої пам'ятки літописання – «Повісті минулих літ» СЛАЙД

Хто він? Яким ви його уявляєте? Спробуємо разом створити словесний портрет Нестора Літописця за зображенням на слайді. Вдивіться в нього, що ви можете сказати про людину на портреті?

1. Словесне малювання. (Орієнтовні відповіді).

- Високе чоло, обличчя ченця, довге волосся, задумливий погляд.
- Одягнений у чорне, з пером у руці, працює над літописом.
- Надзвичайно освічена, розумна і мудра людина.
- Справжній патріот, який жив долею рідної землі.

Учитель УЛ. А хотіли б зустрітися з Нестором?

2. Рольова гра. Інтерв'ю з автором. (Випереджувальне завдання).

Н е с т о р (учень). Слава Богу, добрі люди! (кланяється)

— Раді вітати Вас, преподобний Несторе! Розкажіть нам, як ви потрапили до Києво-Печерської лаври.

Н е с т о р (учень). Я завжди відчував особливий зв'язок з Богом, хотів служити Йому. Тому в 17 років прийшов до монастиря і прийняв чернечий сан. Я добре знався на історії, літературі, досконало володів грецькою мовою та богослов'ям. Мені не байдужа була доля моєї землі, тому я хотів лишити нащадкам розповідь про її історію.

— Розкажіть про свою роботу над літописом.

Н е с т о р (учень). Моїм обов'язком було вести літопис, тому я строго дотримувався хронологічного викладу подій, але хотілося розказати більше цікавих історій. Тому й потрапили до книги перекази, легенди, записані від сучасників. Це історія про смерть Олега та про розправу княгині Ольги з древлянами. Як на мене, у цих історіях багато вигадки.

— Скільки часу Ви писали літопис?

— Я працював над «Повістю» довгих 20 років.

— Як вам вдалося в одному творі охопити значний обсяг часу і створити таку велику історичну працю?

Н е с т о р (учень). Хочу зазначити, що помилково вважати, ніби я єдиний автор «Повісті». Мені довелося лише опрацювати і звести в одне ціле різні літописи, створені попередниками, і додати свої записи. Так з'явилася книга, яка розповідає про те, «звідки пішла Руська земля і хто в ній найпершим почав княжити». А вам, нащадкам, її оцінювати. А щоб перевірити на скільки ви були уважні, залишаю вам ці сувої.

— Дякуємо, Вам, за неоціненну пам'ятку історії та мистецтва і за те, що завітали до нас.

Н е с т о р (учень). Лишайтеся здорові!

Учитель УЛ. Дати оцінку літопису ми зможемо на наступному уроці, коли опрацюємо літописні оповідання. А зараз пропоную виконати завдання, які залишив нам на Нестор Літописець.

Робота в групах. (модератор групи обирає сувій)

Група 1. Написати сенкан про Нестора Літописця.

Група 2. Скласти акровірш, відгадкою якого буде ім'я літописця.

Група 3. Розгадати кросворд (ключ ЛІТОПИС)

Група 4. Скласти загадку

Презентація роботи груп

Вчитель УЛ. Отже, з ваших творчих робіт ми можемо підсумувати, що внесок в українську літературу та історію Нестора Літописця неоціненний.

Вчитель ОМ. Діти, а як на вашу думку, можна увіковічнити пам'ять про людину, яка зробила важливий внесок в історію, мистецтві? (*написати про неї розповідь, вірш, поставити пам'ятник, написати картину, зобразити на грошах*)

- Так, саме тому, коли у Ближніх печерах Київської лаври знайшли прах майже дев'ятсот літ тому похованого тут Нестора, скульптори виліпили його ймовірний портрет. За черепом реконструювали (відновили) образ людини, якій він належав. Тому ця скульптура Нестора СЛАЙД найбільш точна.
- Але це не єдина мистецька пам'ятка, яка зберігає пам'ять про діяння Літописця. Учасники групи **«Мистецтвознавці»** дослідили постать Нестора в мистецтві та готові нам представити результати своєї роботи.

Презентація роботи групи «Мистецтвознавці»

- Пропоную нашу віртуальну екскурсію продовжити у Полтаві СЛАЙД. Тому що СЛАЙД в залі археології Полтавського краєзнавчого музею експонується копія скульптури відомого митця Марка Матвійовича Антокольського «Нестор Літописець», оригінал якого зберігається в Державному Російському музеї. СЛАЙД

Пропоную детальніше розглянути саме цю скульптуру з точки зору образотворчого мистецтва. Але для початку давайте ближче познайомимось з її автором. Учені з групи «Біографи» дослідила творчість скульптора і підготували його візитну картку.

Повідомлення учня групи «Біографи»

Антокольський, Марк Матвійович походить з небагатої єврейської родини. Дитинство провів у місті Вільно, зараз це м. Вільнюс в Литві. Його справжнє ім'я та по батькові Мордух Матисович. Малювати почав з дитинства, робив це на всьому, що його оточувало і безупину, що

викликало спротив в родині. Проте, батькам не вдалося відбити бажання творити, тому вони змирилися із захопленням сина й віддали його на навчання до різьбяря по дереву. Потім він був прийнятий до Петербурзької академії мистецтв вільнослухачем скульптурного класу. У роботі віддавав перевагу бронзі та мармуру, в ранній період працював з гіпсом та деревом. У творчості Антокольського співіснували кілька сюжетних ліній: портретна, меморіальна, літературна, релігійна, побутова.

Серед творів Антокольського — присвячені Київській Русі горельєф «Ярослав Мудрий» та один із найвідоміших творів – скульптора «Нестор Літописець».

Вчитель ОМ. Дякую за повідомлення. Сподіваюсь, що ви зробили записи в картці. Отже, хто автор скульптури, з якою ми працюватимемо? Чудово!

Діти, я думаю, що ми вже достатньо інформації почули та побачили зразок роботи, що можемо спробувати сформулювати визначення «скульптура».

Діти висловлюють свої думки, а вчитель корегує і робить підсумок. Разом записують визначення в картку.

Скульптура – це...

Може, хтось скаже з яких матеріалів найчастіше виготовляють скульптуру?

Отже, діти, чому на вашу думку, образ Нестора Літописця є так широко представлений в різних видах мистецтва? (бо він написав найдавніший літопис «Повість минулих літ»)

Вчитель УЛ. Що таке літопис? Чи знайомий нам цей літературний жанр?

Група Літературознавців зараз допоможе нам це виправити.

Презентація роботи групи «Літературознавці»

Учень 1. Літопис – це послідовний опис історичних подій за роками (тобто в хронологічній послідовності). Писалися переважно церковнослов'янською мовою, з численними вкрапленнями місцевої лексики.

Учень 2. В інших християнських країнах подібні давні твори мають назву «хроніки», які писалися, як правило, латинською мовою.

Учень 3. Назва «літопис» походить від структури літопису, де твори починались зі слів «в літо».

Вчитель УЛ. Отже, яке визначення записали в опорну картку, прослухавши інформацію?

– Якою мовою зазвичай писали літописи? (церковнослов'янською)

- А чи відомий діти вам такий прикрий факт, що російські вчені наполягали на тому, що «Повість минулих літ», написана Нестором Літописцем давньою російською мовою?
- Група «Мовознавців» зібрала інформацію і зараз нам підтвердить або спростує це.

Презентація роботи групи «Мовознавці»

Учень 1. «Повість минулих літ» написана церковнослов'янською мовою, тодішньою літературною. Один із найкращих знавців давніх рукописів професор **Василь Яременко** стверджує, що «у літописі Нестора немає жодного російського слова... а українська лексика ллється суцільним потоком».

Учень 2. Дійсно у тексті представлена величезна кількість слів із української розмовної мови тих часів: «хоробрий, володіти, рубати, сказати, створити, красти, сором, туга, подружжя, орати, наймит, ніколи, жито, кияни, рілля, свита, зоря...» Ці слова належать до української мови, отже, «Повість минулих літ» написана церковнослов'янською мовою з вкрапленнями української.

Учитель УЛ. Отже, якими даними поповнилися записи опорних карток?

Чудово!

Учитель ОМ. Сьогодні ви дізналися багато нової інформації і про найдавнішу рукописну пам'ятку, і про її автора, і про скульптуру. А як ви думаєте, чому ми сьогодні на уроці поєднали саме літературу та образотворче мистецтво? *(тому що це види мистецтва, які бережуть пам'ять народу)*

Я не можу з вами не погодитись, тому пропоную теж зберегти пам'ять про наш урок у вигляді скульптурної композиції «Давня українська література», один елемент якої виготовить кожна група.

Учитель УЛ. А який саме елемент, ви дізнаєтесь відгадавши загадку, яка побудована на асоціаціях до ключових образів нашого уроку.

Перо

Книга

Чорнильниця

Літера

Учитель ОМ. Інструктаж виконання творчої роботи. (7 хвилин)

V. Підсумково-оцінювальний етап

1. Чи досягли ми сьогодні поставленої мети? Висловіть свою думку, продовживши речення:

- Я досі не знав (ла), а зараз знаю...

- Сьогодні я розкажу вдома про...

Самооцінювання.

Оцініть свою роботу на уроці. Виберіть слова (чудово, добре, можу краще, не хотілося працювати, бо...). Запишіть їх у зошит, а поряд поставте бал.

Кого із своїх однокласників ви хотіли б відзначити на уроці, за що?

VI. Домашнє завдання:

Обов'язкове. 1.Прочитати дві оповіді з «Повісті временних літ» про Володимира і Ярослава. 2.Позначити незнайомі слова.

За бажанням. Дібрати з історії повідомлення про діяльність князів Володимира та Ярослава.